

Anknytningens betydelse i dagvård

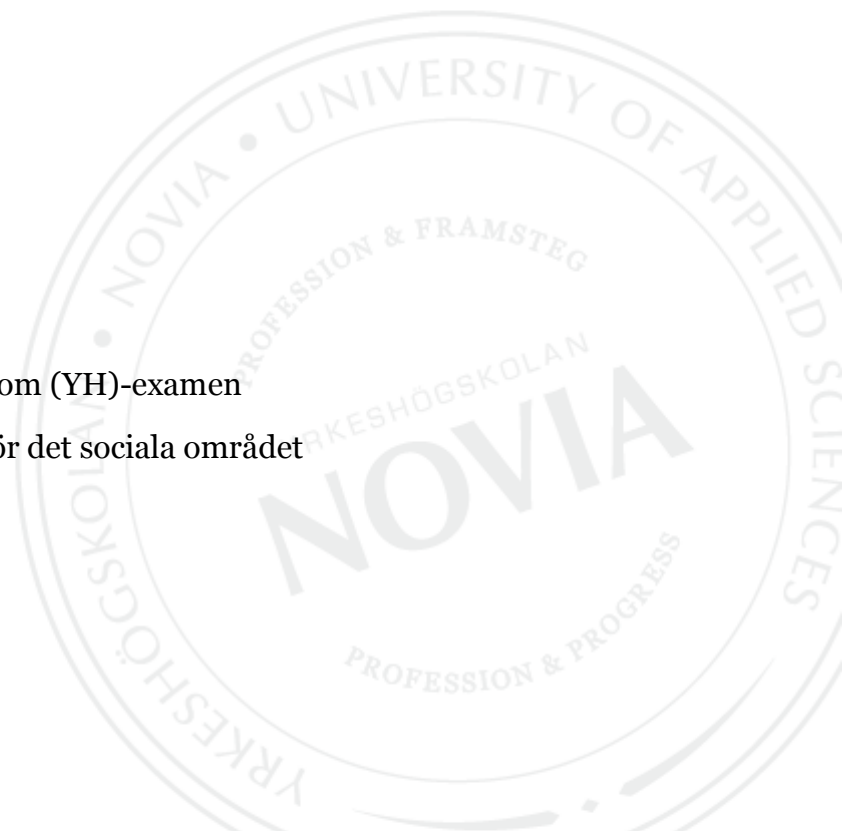
- **En kvalitativ undersökning kring anknytning i dagvård och dagvårdspersonalens syn på anknytningsrelationer**

Emilia Sigg

Examensarbete för Socionom (YH)-examen

Utbildningsprogrammet för det sociala området

Vasa 2013

EXAMENSARBETE

Författare: Emilia Sigg
Utbildningsprogram och ort: Det sociala området, Vasa
Inriktningsalternativ/Fördjupning: Socialpedagogiskt arbete/ Familjearbete och
förskolepedagogik
Handledare: Ralf Lillbacka och Viveka Ågren-Rintala

Titel: Anknytningens betydelse i dagvård

- En kvalitativ undersökning kring anknytning i dagvård och dagvårdspersonalens syn på anknytningsrelationer

---

Datum: 1.11.2013

Sidantal: 43

Bilagor: 1

Sammanfattning

Syftet med lärdomsprovet är att undersöka betydelsen av anknytning och hur denna utvecklas mellan barn och vårdare i dagvård. I den första delen av lärdomsprovet ges en allmän beskrivning av anknytningsteori, medan andra halvan av teoridelen behandlar anknytning och trygghet i dagvård. Undersökningen genomfördes genom kvalitativa intervjuer med dagvårdspersonal.

Resultatet av den kvalitativa undersökningen visar att dagvårdspersonalen anser att anknytningen är viktig för att barn skall känna trygghet i dagvård. Responsen tyder även på att det finns bristande kunskap inom ämnet anknytning, men att de känner till vikten av att varje enskilt barn knyter an till en vårdare.

Språk: Svenska

Nyckelord: anknytning, dagvård, daghem, personal, barn

BACHELOR'S THESIS

Author: Emilia Sigg
Degree Programme: Social welfare, Vasa
Specialization: Socio-pedagogical work
Supervisors: Ralf Lillbacka and Viveka Ågren-Rintala

Title: The importance of attachment in day care

- A qualitative investigation of attachment in day care and day care personnel's views thereof

---

Date: 1.11.2013

Number of pages: 43

Appendices: 1

Summary

The purpose of this Bachelor's thesis is to investigate the importance of attachment and how attachment develops between children and personnel in day care. The first part of the thesis describe general attachment theory, while the second half of the theoretical part deals with attachment and child safety in day care. The investigation was conducted through qualitative interviews with day care personnel.

The results of the qualitative survey show that the day care personnel considers attachment to be important in order for children to feel secure in day care. The responses also indicates that there is a lack of knowledge on the subject, but that they know the importance of every child attaching to (at least one member of) the day care personnel.

Language: Swedish

Key words: attachment, day care, day care center, personnel child

---

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	Inledning	1
2	Syfte	2
3	Anknytning och samspel	2
3.1	Vad är anknytning och samspel?	3
3.2	Anknytningsteorins historia.....	3
4	Anknytning och anknytningsmönster	5
4.1	Anknytningen utvecklas	5
4.2	Trygg bas	6
4.3	Inre arbetsmodell	7
4.4	Anknytningsmönster.....	7
4.4.1.	Trygg anknytning.....	8
4.4.2.	Otrygg - organiserad anknytning	8
4.4.3.	Otrygg - desorganiserad anknytning	9
5	Anknytning i dagvård	10
5.1	Relationer och anknytningspersoner	10
5.2	Separationer vid dagvårdsstart.....	11
5.3	Att börja i dagvård.....	12
5.4	Trygghet och barns anknytningsbehov under dagen	14
5.5	Att känna igen barns anknytningsmönster i daghemsmiljö.....	17
5.5.1.	Barn med trygg anknytning	18
5.5.2.	Barn med otrygg men organiserad anknytning	18
6	Sammanfattning av teorin	19
7	Metod och tillvägagångssätt	21
7.1	Kvalitativ metod	21
7.2	Tillvägagångssätt	23
7.3	Datasekretess	23
7.4	Analysmetod och bearbetning	23

8	Resultatredovisning	24
8.1	Anknytningsteorin	25
8.2	Anknytningens betydelse i arbete med barn.....	25
8.3	Gruppindelning och ansvarspersoner	26
8.4	Inskolning och separation.....	27
8.5	Trygghet och personalens uppgift under barns inskolning.....	28
8.6	Anknytningsrelationer	30
8.7	Barns tidigare anknytningsmönster	31
8.8	Hur barns anknytningsbehov tillgodoses.....	32
8.9	Barngruppens storlek.....	33
8.10	Dagvårdarnas övriga tankar kring anknytning i dagvård	34
9	Slutdiskussion och kritisk granskning	34

Litteratur

Bilaga

1 Inledning

Jag har valt att skriva om anknytningens betydelse i dagvården. Det är viktigt att barn kan anknyta till de vuxna i deras närhet, eftersom barnet är beroende av dem. Anknytning och tidigt samspel har en stor betydelse för barns psykiska hälsa och ligger till grund för hur individen längre fram i livet känner, tänker och beter sig i relationer. Men hur påverkas barn av att separeras från sina föräldrar när de börjar i dagvård? Får barn som är i dagvård sina anknytningsbehov tillgodosedda?

Det finns mycket forskning om anknytning mellan barn och föräldrar, speciellt mellan spädbarnet och modern. Men det är lika viktigt att barn i dagvård känner sig trygga när de är separerade från föräldrarna, och inte minst att föräldrarna kan känna sig trygga med dagvårdssituationen. De som arbetar med barn har ett ansvar att främja barns välfärd och stöda deras utveckling. Därför är det också viktigt med ett fungerande samspel och god anknytning mellan barn och vårdare inom dagvården.

När jag upptäckte hur lite forskning det finns om anknytning inom dagvården blev jag intresserad av att undersöka ämnet. I lärdomsprovet kommer jag att diskutera anknytning och samspel, hur barn reagerar vid dagvårdsstart, barns trygghet i dagvården samt undersöka hur personal inom dagvården upplever anknytning. På grund av den bristfälliga forskningen om anknytning inom dagvården kommer jag främst att skriva om anknytning i allmänhet och beskriva det som, enligt tidigare forskning, anses vara det viktigaste inom anknytningsteorin. Jag behandlar även kortfattat hur den goda anknytningen hjälper barn att utvecklas och hur det påverkar barns utveckling när anknytning och samspel mellan barn och föräldrar inte fungerar.

Ett klagörande om val av terminologi: Den största delen av tidigare forskning har fokuserat på modern som den huvudsakliga anknytningspersonen. Dock kan anknytningspersonen vara vem som helst, och därför kommer jag att omväxlande använda mig av begreppen moder, förälder, vårdare eller någon annan viktig omvårdnadsperson. Detsamma gäller dagvårdenspersonal, där jag omväxlande kommer använda mig av begreppen personal, vårdare eller pedagoger.

2 Syfte

Syftet med lärdomsprovet är att undersöka anknytningens betydelse och hur anknytningen utvecklas mellan barn och vårdare i dagvård. Med hjälp av kvalitativa intervjuer vill jag få fram dagvårdspersonalens syn på hur deras anknytningsrelation till barn utvecklas när barn börjar i dagvård. Jag vill också undersöka om de beaktar anknytningsteorin konkret i arbetet, samt hur de tillgodoser barns anknytningsbehov.

De mest centrala frågeställningarna är:

- Hur påverkar förändringen med att börja i dagvård barns anknytningsbehov?
- Hur utvecklas en anknytningsrelation mellan vårdare och barn i dagvård?
- Hur tillgodoser personalen barns anknytnings- och trygghetsbehov i dagvårdsmiljö?

Lärdomsprovet kommer enbart att behandla hur dagvårdspersonalens anknytning till barn i dagvård ser ut och utvecklas. Därför har jag valt att inte fokusera på enskilda barns tidigare anknytningsrelationer, familjeförhållanden, kön, religion eller annat som kan påverka barns anknytning, i min undersökning. Dessa avgränsningar görs eftersom de inte är relevanta för de resultat som jag vill få fram. En annan avgränsning som jag har gjort är att endast fokusera på vårdare och barn i dagvård vid daghem. Det skulle bli en alltför omfattande undersökning att utreda skillnader mellan daghem och familjedagvård.

3 Anknytning och samspel

I detta kapitel tar jag upp teori som berör anknytning och samspel mellan små barn och deras föräldrar. Inledningsvis ser jag på begreppen anknytning och samspel och vad de innebär. Sedan kommer jag att behandla anknytningsteorins ursprung, det vill säga berätta kort om viktiga bidrag till tidigare forskning om anknytning. Jag har valt att fokusera på de mest centrala tankegångarna, resultaten och personerna i anknytningsforskningen.

3.1 Vad är anknytning och samspel?

Anknytning är svenska översättningen av det engelska begreppet *attachment*. Anknytning är en relationsprocess mellan barn och förälder, eller någon annan omvårdnadsperson, som utvecklas successivt under de första levnadsåren. Resultatet av processen är ett psykologiskt band mellan barn och dess närmste vårdare. Hur anknytningen utformas beror på hur samspelet fungerar mellan barn och vårdare (Broberg, Hagström & Broberg 2012, 33).

Karlsson (2008, 20-21) lyfter fram att det är barnet som knyter an till föräldrarna och de i sin tur binder sig till barnet. Anknytningsmönstret är på vilket sätt bandet formas och upprätthålls mellan dem. Detta mönster är något man inte direkt kan observera men som finns inuti barnet och styr barnets beteende även när föräldrarna inte är i närheten. Beteendet läggs in i personligheten och utvidgas senare till barnets sätt att möta andra personer än föräldrarna och sättet att hantera olika livssituationer. Det vill säga att samspelet är centralt för barns personlighetsutveckling, såsom självuppfattning, förmåga att hantera känslor, förmåga att hantera kroppsliga tillstånd samt förmåga att läsa av andra människors känslor.

Broberg m.fl. (2012, 33) skriver att samspelet är det yttre beteendet som man kan iakttä mellan barn och föräldrar och som uppvisar vilken slags anknytning som barnet har till dess närmste vårdare. Samspelet innefattar omvårdnadspersonens förmåga och villighet att stödja barnets behov av trygghet och tröst i utsatta situationer.

3.2 Anknytningsteorins historia

Anknytningsteorins upphovsman var den brittiske psykoanalytikern och barnläkaren vid namn John Bowlby (1907-1990). Redan på 1930-talet blev Bowlby intresserad av de emotionella problem som barn vid institutioner som barnhem uppvisade. Bowlby menade att barnens problem berodde på att de inte hade fått tillfälle att forma en anknytning till en vuxen person under barndomen (Hwang & Nilsson 2011, 59-60).

I slutet av 1940-talet engagerades Bowlby av Världhälsoorganisationen (WHO) för att de efter andra världskriget ville ha någon som kunde sammanställa kunskapen om hemlösa barn och vad som kunde göras för att förbättra deras situation. Resultatet av samarbetet

blev rapporten *Maternal care and mental health* som Bowlby skrev 1951. I rapporten betonade han föräldrars betydelse för barns utveckling, och hur riskfyllt det var med tidiga separationer och byte av vårdare, i synnerhet för barn under tre år. Rapporten fick ett gott mottagande och översattes till många språk, bland annat svenska (Broberg m.fl. 2012, 34; Orrenius 2005, 159).

Samarbetet med WHO och sammanställningen av rapporten gav Bowlby möjligheten att arbeta vidare med frågan om tidiga separationer mellan barn och föräldrar. Under 1950-talet fortsatte Bowlby i ett samarbete med makarna James och Joyce Robertson, vilka på Bowlbys uppdrag studerade separationer och dess effekt på små barn. I samband med sjukhus- och barnhemsvistelser observerade och filmade de barn som skilts från sina föräldrar. Observationerna visade med tydlighet på vilket sätt barn led av att vara separerade från sina föräldrar, placerade i främmande miljö och att skötas av främmande personer (Broberg m.fl. 2012, 34).

Filmerna gav effekt på bland annat sjukhus- och barnhemsrutiner över hela västvärlden. Tidigare uppmanades föräldrar att hälsa på sina barn så lite som möjligt när de låg på sjukhus, eftersom detta ansågs öka infektionsrisken och göra barnen svårhanterliga. Tack vare Bowlby och hans medarbetares forskning skedde det en ändring av barnsjukvården. Föräldrar välkomnades att tillbringa så mycket tid som möjligt med barnen på sjukhus, när man insåg att barnen for väl av att återförenas med föräldrarna (Broberg, Granqvist, Ivarsson & Mothander 2006, 43).

Den amerikanska psykologen Mary Ainsworth (1913-1999), är den andra av anknytningsteorins två förgrundsfigurer. 1930-talet läste Ainsworth psykologi vid universitetet i Toronto och i sin doktorsavhandling använde hon för första gången begreppet *trygg bas*. Begreppet trygg bas fick senare en central plats i anknytningsteorin och det används också fortfarande (Broberg m.fl., 2006, 28).

Ainsworth samarbetade med John Bowlby i London i början av 1950-talet, ett samarbete som kom att bestå livet ut, och hon var också den som tog anknytningsteorin in i en ny fas. Hennes kunskaper i personlighetspsykologi, och hennes intresse för individuella skillnader, gjorde det möjligt för henne att se, att små barns anknytningsbeteende är formbart, och att skillnader i barnens beteende beror på skillnader i hur föräldern har bemött barnets närhetssökande. Bowlby tillägnade Ainsworth sin sista bok för att uppmärksamma detta,

och som tack för deras fyrtio år långa samarbete, boken gav han titeln *En trygg bas* (Broberg m.fl., 2012, 35-36).

4 Anknytning och anknytningsmönster

I detta kapitel går jag in på hur själva anknytningen utvecklas från att barn föds och upp till skolåldern och hur anknytningen utvecklas till föräldrar och andra omvårdnadspersoner. Jag tar även upp om begreppen trygg bas och inre arbetsmodellen samt går in på olika anknytningsmönster och vad som är specifikt för dessa.

4.1 Anknytningen utvecklas

Spädbarnet försöker instinktivt de första dagarna och veckorna bilda långsiktiga relationer till människor som kan ta hand om och skydda det. Barnet använder alla sina sinnen för att lära känna sin omgivning och de personer som ständigt återkommer (Bergström 2013, 131: Broberg, Risholm Mothander, Granqvist & Ivarsson, 2008, 19).

Efter en tid får spädbarnet förmågan att avge också positiva signaler, och vid ett par månaders ålder låter sig barnet tas om hand av olika personer. Men i takt med att de positiva signalerna växer fram, blir det också allt tydligare att de personer som barnet känner bäst, är de som lättast framkallar igenkännande glädjeyttringar hos barnet. Här kommer övergången till nästa fas i anknytningsutvecklingen, då barnet runt fyra månaders ålder börjar visa att det föredrar att bli omhändertaget av några få personer som barnet känner väl (Broberg m.fl. 2008, 19: Broberg m.fl. 2012, 40-41).

Ofta runt sju månaders ålder sker det i de flesta fall en stor förändring. Barnet protesterar kraftigt om det skiljs från sin förälder, och barnet accepterar inte att bli omhändertaget av personer som det inte känner sedan tidigare. Medan barnet vid nio till tio månaders ålder i allmänhet kan krypa omkring och på så sätt själv reglera avståndet till föräldern. Barnet leker obekymrat i förälderns närvaro, men om föräldern lämnar rummet eller en främmande person kommer in, slås anknytningsystemet på och barnet vill genast öka närheten till föräldern. I denna beteendesequens kan man se om barnet har format en specifik känslomässig relation, en anknytning (Broberg m.fl. 2008, 20).

Från och med andra halvan av första levandsåret och ungefär ett år framöver är barn särskilt försiktiga i umgänget med okända människor. Sällskaplighet skiljer sig mellan olika barn och har att göra med barnets temperament och med dess erfarenhet av tidiga relationer. Dock är det bra för små barn att vara försiktiga i umgänget med främmande människor, eftersom barn i ett- till tvåårsåldern inte har tillräcklig kognitiv förmåga eller erfarenhetsbakgrund, för att kunna skilja främmande människor som är välvilliga eller sådana som kan utgöra fara för dem (Broberg m.fl., 2012, 43).

Anknytningsbeteendet når sin höjdpunkt någon gång under det andra levandsåret, när barnets kognitiva förmåga utvecklas. Då får barnet möjlighet att hantera separationer från föräldrarna och möten med främmande människor. Dock fortsätter barn att vara känsliga för separationer från sina anknytningspersoner i ytterligare några år, speciellt om separationen varar i flera dygn (Broberg m.fl. 2012, 43-44).

I två- till femårs ålder har barn i allmänhet lärt sig tala och kan uttrycka sina tankar och berätta sina känslor, därför avtar sökandet efter fysisk närhet och anknytningssystemet är inte lika lättaktiverat under denna ålder. Förändringen gör att barnet får större möjligheter att utforska sig själv i nya relationer och situationer. Om barnet däremot upplever hot eller fara aktiveras anknytningssystemet som tidigare och barnet söker kontakt med dess anknytningspersoner (Broberg m.fl. 2006, 234-235; Broberg m.fl. 2008, 159).

4.2 Trygg bas

En trygg bas är det mest centrala begreppet inom anknytningsteorin. Begreppet beskriver två olika sidor av föräldrars omsorgsförmåga, att vara en trygg bas för barnets utforskande, samt att vara en trygg hamn vart barnet kan återvända i händelse av upplevd fara eller hot (Orrenius 2005, 166).

För spädbarn handlar det om ett grundläggande överlevandsbeteende, barnet är beroende av vuxna vårdare för att få beskydd och närhet. Medan i takt med att barnet utvecklas drivs det av en nyfikenhet att utforska omgivningen och att utveckla sin egen kompetens. Dock behöver barnet fortfarande föräldrarna som en trygg famn att återvända till om något skrämmande skulle inträffa. På vilket sätt föräldrarna hanterar att både vara en trygg bas och en trygg famn för barnet att återvända till, utvecklar barnet ett anknytningsmönster till föräldrarna (Karlsson 2008, 67).

4.3 Inre arbetsmodell

De tidiga känslomässiga upplevelserna har betydelse för hjärnans fortsatta utveckling. Genom ögonkontakt och kroppskontakt, exempelvis när barnet tröstas, matas, kläs av, tvättas och så vidare, med föräldrarna samlar barnet på erfarenheter av samspel. Dessa erfarenheter påverkar utformningen av barnets anknytning till föräldrarna och när anknytningens olika beteendesystem vävs samman i barnet skapas inre arbetsmodeller (Havensköld & Risholm Mothander, 2009, 190-191).

Inre arbetsmodeller skapar barnet i samspel med föräldrarna och som enligt Bolwby är ett viktigt begrepp inom anknytningsteorin. Barnet får genom kontakten med föräldrarna modeller av hur andra människor fungerar samt vad det kan förvänta sig av andra. Eftersom människan lever i sociala gemenskaper under hela sitt liv, är de viktigaste modellerna de som har med sociala relationer att göra. Men för att de inre arbetsmodellerna skall fungera som ett hjälpmedel i relationer med andra människor, måste de ha en god överensstämmelse med verkligheten (Broberg, m.fl., 2006, 129; Karlsson, 2008, 66-67).

Ett barn med föräldrar som varit stödjande och känslomässigt tillgängliga kommer att känna sig kompetent och älskat. Med en sådan anknytning till föräldrarna kommer barnet att utveckla en inre arbetsmodell som säger att det kan lita på andra människor och barnet kommer också att möta dem med positiv förväntan. Men ett barn som däremot bemötts med misstro i anknytningen till sina föräldrar kommer att uppleva sig som icke behövd och dålig. Vilket gör att barnet kommer att betrakta andra människor som opålitliga (Orrenius, 2005, 165-167).

4.4 Anknytningsmönster

Barns anknytning till sina föräldrar utvecklas i olika mönster. Anknytningsmönster är något som byggs upp redan under barnets första levnadsår och är en reflektion av vad barnet har varit med om i kontakten med föräldrarna, vilket sedan styr barnets förväntningar på relationerna till andra människor. Det finns tre typer av anknytningsmönster; trygg anknytning, otrygg men organiserad anknytning och desorganiserad anknytning (Karlsson 2008, 67).

Som barn överlever man inte utan relation till sin förälder eller annan omvårdnadsperson. Det är ett medfött anknytningssystem som utvecklas för att säkra en överlevnad. Därför är det viktigt att komma ihåg att ett barn som har en otrygg anknytning inte är mindre starkt anknutet till sin förälder, än ett barn med trygg anknytning. Oberoende om barnet befinner sig i en trygg eller otrygg relation till sin förälder knyter de an till dem för att överleva. Barn knyter an till föräldrar oberoende om de ger kärlek, försummar eller på andra sätt skrämmer barnet (Wennerberg, 2010, 22).

4.4.1. Trygg anknytning

Enligt undersökningar i olika länder världen över har mellan 60 och 70 procent av alla barn en trygg anknytning till åtminstone en av sina föräldrar. En trygg anknytning innebär att barn vänder sig till sin förälder när de känner sig trötta eller rädda, låter sig lugnas och tröstas och använder det mesta av sin energi till att leka och utforskar sin omgivning samt delar känslomässiga upplevelser med andra utan förhinder. Den trygga anknytningen utvecklas om barnet tillsammans med föräldern haft möjlighet att skapa en fungerande arbetsmodell för att få sina behov tillgodosedda (Bergström, 2013, 137; Broberg, m.fl., 2006, 190).

Tryggt anknutna barn har en flexibel relation till sina föräldrar, som gör att barnet kan växla mellan utforskande och trygghetssökande. Anknytningssystemet slås av vid upplevd trygghet och möjliggör på så sätt ett nyfiken utforskande av omgivningen. En trygg bas ger den känsla av trygghet som barnet behöver för att hänge sig åt sin nyfikenhet och sitt behov av utforskande. Anknytningssystemet slås på först när den upplevda tryggheten minskar, och det tryggt anknutna barnet har en inre känsla om att det kan återvända till den trygga famnen för att få skydd (Broberg m.fl. 2012, 51).

4.4.2. Otrygg - organiserad anknytning

I ett otryggt med organiserat anknytningsmönster är föräldrar mindre lyhörda och mindre förutsägbara inför sitt barn än i en trygg anknytning. I en otrygg anknytnings relation påverkas barnets nyfikenhet och förmåga att undersöka omgivningen negativt. Eftersom barnet inte kan lita på att föräldern finns till, varken som en trygg bas att gå från eller en trygg famn att återvända till. Redan i Ainsworths första studie om anknytningsmönster,

kunde hon urskilja två typer av så kallad otrygg anknytning. Den undvikande och den ambivalenta anknytningen (Karlsson 2008, 68; Broberg m.fl. 2012, 52).

Vid ett undvikande anknytningsmönster försöker barn klara sig på egen hand och signalerar inte sina behov och uppfattas därför som självständiga. Detta gör de eftersom deras erfarenhet är att föräldern visat att hon/han inte är bekväm med barnets känslomässiga behov. Barnet lär sig att möjligheten för att uppnå närhet till sin förälder är beroende av att inte ge uttryck för behov av tröst och omsorg (Bergström, 2013, 137; Broberg m.fl., 2012, 52-53).

I relationer där föräldrarnas samspel med barnet är mer oförutsägbart utvecklas en ambivalent anknytning. Vid en ambivalent anknytning är föräldrarna inte alltid tillgängliga för sina barns behov och känslor utan bara ibland. Detta gör att barnet får svårt att förutsäga om och hur föräldern kommer att svara på barnets signaler, eftersom samspelet oftast sker på den vuxnes villkor. Ambivalent anknutna barn får en svagare självkänsla och har därför mindre förtroende för sin egen förmåga att påverka omgivningen och riskerar därmed att bli passiva (Karlsson 2008, 69).

4.4.3. Otrygg - desorganiserad anknytning

Det anknytningsmönster som har visat sig ha samband med svårigheter i barnets framtida utveckling är inte det ambivalenta eller undvikande otrygga mönstret utan bristen på ett organiserat mönster. Detta kallas desorganiserat anknytningsmönster och uppkommer hos barn som känner rädsla för sin förälder eller blivit bemött oförutsägbart och inte lyckats hitta något mönster för sin anknytning. Desorganiserad anknytning bygger ofta på rädsla i samspelet mellan barn och förälder. Barnet har behov av tröst och beskydd, med den som kan erbjuda det är densamme som väcker rädsla. Detta leder till en svår konfliktsituation och barnets känslomässiga utveckling tar skada (Bergström, 2013, 137-138).

Om föräldern på grund av fysisk eller psykisk otillgänglighet under lång tid inte hjälper barnet att reglera anknytningssystemet, utvecklas ett desorganiserat anknytningsmönster. Den tid som är mest kritisk för hjärnans utveckling är under graviditeten och fram tills att barnet är två år. Om barnet inte får trygghet under denna tid, hämmas barnets utveckling av förmågan att reglera sina känslotillstånd. Traumatiska känslotillstånd omvandlas till

bestående drag i det växande barnets personlighet och barnet kan senare under utvecklingen få kamratsvårigheter och beteendeproblem av olika slag. (Karlsson 2008, 71).

5 Anknytning i dagvård

I Finland är 63 procent av alla barn i åldern 1-6 år antingen i kommunal eller privat dagvård. Barn i åldern 1-2 år är 41 procent av dem i dagvård och av barn i åldern 3-5 år är 74 procent i dagvård. Av de barn som är i dagvård är nästan hälften av dem i heldagsvård på daghem (Institutet för hälsa och välfärd, Statistikrapport barndagvård 30/2012).

Barndagvård stöder barnets tillväxt, utveckling och inläring genom växelverkan mellan barn och vuxna i de miljöer som barnen är en del av och tar del i. En viktig resurs inom dagvården är yrkeskunnig personal som dagligen ansvarar för att barnet i olika situationer ges möjlighet till inläring och fostran (Stakes, 2005, 16, 20).

Mer än hälften av finländska barn är i dagvård vilket för barnet innebär separationer från föräldrarna och anknytning till nya vårdare. I första delen av detta kapitel tar jag upp om olika anknytningsrelationer samt barns separationer från föräldrarna. I den andra delen går jag in på barns dagvårdsstart och hur barns anknytningsbehov kan tillgodoses i dagvårdsverksamhetens vardag. Slutligen tar jag upp om hur barns tidigare anknytningsmönster kan kännas igen i daghemsmiljö.

5.1 Relationer och anknytningspersoner

Barn knyter an till den eller de människor som tar hand om dem vilket är ett måste för att barnet skall överleva och utvecklas normalt. Anknytningsrelationerna är något som grundläggs under det första halvåret av barnets liv och barnet tränar sedan i de relationerna upp till tre, fyra års åldern. Efter det har barnet byggt upp erfarenhet som bildar grund för barnets bild av sig själv och av vad som händer när något blir jobbigt eller farligt. Det är även de första relationerna som fungerar som utgångspunkt för barnets kommande relationer i livet (Bergstöm, 2013, 132).

För att en anknytningsrelation skall utvecklas beror framför allt på hur regelbunden kontakt barnet har med personen och hur ofta den personen haft anledning och möjlighet med att

trösta barnet vid behov av tröst. När det gäller antalet anknytningsrelationer som små barn utvecklar är antalet för de flesta barn begränsat till mellan tre och fem personer. Enligt forskning finns det inget som tyder på att barn tar skada av att ha flera anknytningspersoner, tvärtom ger olika relationserfarenheter för barn underlag till större emotionell och social kompetens (Bergström, 2013, 137; Askland & Sataøen, 2003, 113).

För de flesta barn är föräldrarna de viktigaste anknytningspersonerna, men även för barn i dagvård är det personalen som också kan bli betydelsefulla. Det är dagvårdspersonalen som under dagen fungerar som ersättningspersoner för barnets föräldrar. Behovet av att ha tillgång till en eller två anknytningspersoner, samma personer, har betydelse för barn under dagen i dagvård. Speciellt viktig för barn mellan ett och tre år som ännu inte kan reglera de känslor som väcks, utan behöver någon som sätter ord på de positiva och negativa känslor som barnet uttrycker (Broberg, 2012, 197,278).

5.2 Separationer vid dagvårsstart

Redan när barn är ett par månader gamla börjar de träna separationer, de skapar inre bilder av det de inte ser. Så småningom lär sig barnet att hålla kvar bilderna av de trygga och älskade personerna inom sig. Dock dröjer det innan bilderna är stabila och trygga och att skiljas från föräldrarna innebär en påfrestning för barnet (Hofsten & Lidbeck, 2005, 253).

Barn är rädda för att de personer som de utvecklat ett känslomässigt band till skall lämna dem. Vid en sådan situation, där barnet lämnas av omsorgspersonen, reagerar barnet med gråt, skrik och genom att förflytta sig försöka återfå kontakten med föräldern. Dessa separationsreaktioner börjar mellan sex och nio månaders ålder och är som starkast omkring tolv månader, för att sedan successivt avta (Hwang, m.fl., 1996, 72).

Vid en längre separation reagerar barnet först med sorg och förtvivlan, sedan ilska och motstånd och därefter med anpassning. Efter en längre separation kan barnet vid en återförening med föräldrarna behandla dem som främlingar för att sedan växla till att bli klängigt och beroende. Enligt forskare är barn i åldern sex månader upp till tre-fyra år särskilt känsliga för längre separationer. Det är först i tre- eller fyraårsåldern när barn får ett fungerande tidsbegrepp, som forskare menar att barn kan hantera en längre separation (Hwang & Nilsson, 2011, 185-186).

Broberg, m.fl. (2012, 148) nämner att små barn reagerar med protest och rädsla då de upplever hot om att lämnas ensam. Föräldrar i sin tur reagerar med omvårdnad och närhet på det lilla barnets oro och önskan att vara nära. Det är därför viktigt att komma ihåg att detta är nedärvda och naturliga reaktioner som aktiveras både hos barn och hos föräldrar när barnet börjar i dagvård. Det är en normal reaktion att visa och känna obehag vid ofrivillig separation hos barn från cirka sju månaders ålder och uppåt, och reaktionen kommer och går under dagvårdstiden i takt med att barnet kommer in i nya utvecklingsperioder.

Forskning om hur dagliga separationer påverkar små barn, visar att barn som påbörjar bra barnomsorg utanför hemmet under sitt andra levnadsår utvecklas socialt och känslomässigt i samma takt och på ungefär samma sätt som barn utan denna erfarenhet. För barn som tillbringar sex till åtta timmar per dag i dagvård är relationen till föräldrarna viktigast. Dock påpekas det att barn påverkas olika av dagliga separationer beroende på barnet som person, familjesituation, anknytningsmönster samt daghemmets kvalitet och rutiner (Broberg, m.fl., 2012, 62-63).

5.3 Att börja i dagvård

Barn reagerar på olika sätt när de börjar i dagvård, vissa reagerar med att dra sig undan och andra genom att ivrigt delta i det som händer. Det finns många olika saker som inverkar på hur barn reagerar vid dagvårdsstart, bland annat barnets ålder, familjens helhetssituation, tidigare separationer och vårderfarenheter, barnets temperament, vårddagens längd och hur barnets inskolning har sett ut (Kanninen, Sigfrids & Backman, 2009, 34).

Enligt forskning är dagvårdsstart stressande för barn. Särskilt små barn uppvisar högre stresshormonnivåer under dagen i dagvård än hemma. Men forskningen visar också att när barnet åretvänder hem, minskar stresshormonnivån oftast till grundnivå. Stressnivåerna sjunker också hos de flesta barn när de anpassat sig till omständigheterna och de funnit sig till rätta i daghemsmiljön. Dock påverkar individuella skillnader mellan hur barn anpassar sig och alla barn upplever mötet med daghemsmiljön olika utmanande. Men som personal inom dagvården bör man utgå från att alla barn blir stressande av att separeras från sina föräldrar och att det därför är viktigt att barnen känner sig omhändertagna och sedda, även de barn som inte öppet ger uttryck för sin oro (Broberg, m.fl., 2012, 150-151, 156).

Dagvårdsstart innebär en svår förändring för barn och föräldrar. Syftet med inskolning är att vänja barnet vid den nya miljön, att ge barnet en chans att lära känna dagvårdspersonalen som kommer fungera som ersättare för föräldern under dagen då barnet är i dagvård, samt att lära barnet att vara flera timmar utan sina föräldrar. Ur anknytningssynpunkt finns det några saker som är viktiga under inskolningen, bland annat att barnet bör ha sin förälder närvarande vid början av inskolningen för att sedan successivt vänjas med korta separationer så att barnet får en upprepad erfarenhet av att personalen kan ge tillräckligt trygghet, samt att antalet barn per vårdare borde vara få för att personalen skall ha en chans att svara lyhört på barnets behov. Personalen skall också uppmuntra barnet att utveckla en nära relation, vilket också behöver stimuleras och stödjas av föräldern (Hofsten & Lidbeck, 2005, 257; Broberg, m.fl., 2012, 149,158).

Det finns skillnader mellan tryggt och otryggt anknutna barn och hur de reagerar när de börjar i dagvård. Ett tryggt anknutet barn utvecklar en förväntan om att dess föräldrar ska finnas där för dem samt skydda dem från hot och faror. Därför är öppna och starka protestreaktioner, som gråt och ilska, vid en separation mycket vanligt hos barn med en trygg anknytning, detta på grund av att de har höga förväntningar på en snabb återförening med föräldrarna och i tron om att deras protestreaktion ska leda till en återförening. Barn med en otrygg anknytning har däremot inte samma erfarenhet av att föräldern erbjuder stöd som barnet behöver. Därför kan barn med denna anknytning till synes vara oberörda av föräldrarnas frånvaro eller närvaro. Den forskning som finns säger att inskolningen är svårare för tryggt anknutna barn, eftersom de oftare och mer kraftfullt protesterar än otryggt anknutna barn (Broberg, m.fl., 2012, 154-156; Hofsten & Lidbeck, 2005, 258).

Barnets temperament har också betydelse för hur det reagerar vid dagvårdsstart. Barn som uppfattas vara försiktiga i nya situationer har ofta svårare att börja i dagvård än barn som är utåtriktade. Man kan inte heller förvänta sig att ett litet barn skall anpassa sig till daghemmets förhållanden, utan daghemspersonalen skall vara medveten om det enskilda barnets individuella behov och färdigheter (Hwang m.fl., 1992, 127-128; Kanninen, 2009, 33).

Barnets ålder har även betydelse för dagvårdsstarten. Barnets erfarenheter byggs på under de första levnadsåren samt barnets psykologiska utveckling förändras snabbt, vilket gör att det kan vara stor skillnad på att skola in ett barn som är ett år i jämförelse med ett barn som är två år gammalt. Närmandefasen är den utvecklingsfas där barnet visar ett stort behov av att hålla sig nära föräldern, detta infaller oftast när barnet är runt ett och ett halvt år. Därför

kan det vara svårt att skola in barn som är i den åldern och upp till två år. Barn under ett och ett halvt år har även svårt att hålla föräldrarna i tankarna under en lång dag, barnet glömmer inte sina föräldrar men föräldrabiliden blir otydligare. För barn som är i två års åldern och uppåt eller har erfarenhet av att lämnas i dagvård sedan tidigare, kan inskolningen gå lättare, förutsatt att barnet inte har negativa upplevelser från tidigare dagvård (Broberg, m.fl., 2012, 172-173; Kanninen, 2009, 35).

På vissa daghem väljer man att ha en vårdare som ansvarsperson för enskilt barn och som utses redan under barnets inskolning, medan på andra daghem fungerar alla i personalen som barnets kontaktperson och deltar i barnets inskolning. Barn har ett stort behov av nära känslomässiga relationer, särskilt i nya miljöer och situationer och Broberg m.fl. (2012, 157) påpekar därför att barnet borde i första hand känna sig trygg med en specifik vårdare vid daghemmet, för att sedan successivt kunna knyta an även till de andra i personalen.

Om föräldrarna är trygga under inskolningen blir också barnet tryggt i daghemmet. Trygghet hos föräldrarna handlar oftast om att känna att man inte lämnar sitt barn till daghemmet utan att man lämnar över sitt barn till någon som tar över rollen som omvårdnadsperson till barnet. Protest vid separation, trötthet och gnällighet är vanliga reaktioner hos barn under inskolningen och en trygghet hos föräldrarna är därför att veta att man inte behöver känna oro över detta. Även de starka protestreaktioner som kan uppstå i samband med överlämning, brukar vara övergående när barnet återfår balansen med hjälp av en vårdare som barnet utvecklat en trygg relation till. Detta kan vara svårt som förälder att tro, att barnet kan nöja sig med någon annan eftersom de inte får se det själva. Därför är det viktigt att som personal informera föräldrarna om detta (Broberg, m.fl., 2012, 159-161; Kanninen, 2009, 41-42).

5.4 Trygghet och barns anknytningsbehov under dagen

Dagvården skall som verksamhet erbjuda barn trygga och varma människorelationer samt stöda barnets utveckling och med tanke på barnets utgångssituation en gynnsam uppväxtmiljö. Enligt barnets ålder skall dagvården främja dess fysiska, sociala och emotionella utveckling (Lag om barndagvård, 1973/36, §2).

Barn behöver en trygg bas, det vill säga möjlighet att knyta an till en vuxen omvårdnadsperson utan förutsägbara och plötsliga separationer. En tillitsfull relation till en

vuxen person som ger barnet trygghet, tröst och stöd. Genom denna trygghetskänsla utvecklas den självtillit som krävs för att barnet skall våga utforska sin omgivning. Genom struktur och tydliga gränser för sitt beteende förstår barnet vad det kan förvänta sig och vad andra förväntar sig av barnet, vilket skapar känsla av trygghet och förutsägbarhet (Askland & Sataøen, 2003, 290).

En trygg anknytning skyddar inte bara mot oro, rädsla och stress, som hindrar inläring, utan är också en förutsättning för utveckling och lärande. I arbete med barn, där personalen blir ersättande anknytningspersoner under dagen, är det därför viktigt att göra så att vardagen blir tillräckligt förutsägbar och tillförlitlig vilket är en förutsättning för barn att bli nyfikna, leksugna och utforskande (Broberg m.fl., 2012, 201).

Barn som är trygga och mår bra har den bästa förutsättningen för att utvecklas, växa och lära sig. Barnet visar intresse för sin omgivning och njuter av att umgås med andra barn och vuxna, samt riktar sin energi på att leka och utvecklas i takt med nya utmaningar i samband med vardagens sysslor (Stakes, 2005, 19).

När barn leker, rör på sig, undersöker och utforskar ökar det barnets välbefinnande och stärker dess uppfattning om sig själv. För att barnets dag i dagvård skall bli så trygg, lärorik och meningsfull som möjligt är det viktigt med en tydlig dagsrytm såsom samling, utevistelse och att ha egna platser. Genom dagsrytmen lär sig barnet att glädjas, minnas och förvänta sig olika saker (Stakes, 2005, 20, 24).

Frukosten är oftast det som dagvårdsdagen börjar med. Efter att barnet sagt hej då till föräldern kan det känna sig lite vilset inför att återknyta kontakten med personalen och daghemmet. Därför är det viktigt att barnet vet sin plats vid frukostbordet och har nära kontakt med en känd vårdare ur personalen för att kunna koppla av och ägna sig åt frukosten. Att få en lugn och bra början på dagen är viktigt för alla barn (Broberg, m.fl., 2012, 209).

Samling är en gruppaktivitet, som oftast sker på morgonen, där syftet är att barngruppen skall få en positiv och trevlig stund tillsammans. För att barnet skall kunna vara nyfiken och intresserad i samlingen med andra barn måste barnet känna sig säker på de vuxnas närvaro, sin egen plats i gruppen och att samlingen inte kommer att bjuda på något som är överraskande eller omtumlande. Därför är detta något som borde vara en återkommande och regelbunden aktivitet och samtidigt vara en trygg och intressant samling för alla barn.

Om samlingen är tillräckligt trygg och innehållsmässigt intressant kan barnet ägna sin fulla uppmärksamhet åt innehållet (Broberg, m.fl., 2012, 212-213).

Vid samlingen kan man gå igenom vem som är på plats av både barnen och vårdare med hjälp av exempelvis foton eller namnlappar. Om någon ur personalen är borta kan man berätta för barnen vem som ersätter den vårdare och till vem barnet kan vända sig vid behov. Man kan även börja dagen med hjälp av bilder för att hjälpa barnen att på förhand få en uppfattning om vad som skall hända under dagen (Kanninen, 2009, 53).

Även under lunchen är det viktigt för barnet att veta sin plats och att ha närhet till välkända vårdare. Strukturer och tillförlitliga rutiner kring matstunden blir snabbt välbekanta för barnen och är en förutsättning för att barnen skall kunna skapa utrymme för kontakten mellan vuxna och andra barn (Broberg, m.fl., 2012, 209).

Dagsvilan är viktig eftersom barn behöver en stund med möjlighet att lugna sig och inte ständigt vara spänd och tvungen att koncentrera sig. Enligt forskning har sömnen betydelse för bland annat inlärningsförmågan. Därför kan en lugn stund med en kort vila eller avslappning mitt på dagen sänka stressnivån hos barn och på så sätt hålla kvar optimal inlärningsförmåga (Kanninen, 2009, 56).

Både dagsvilan och matstunderna kan vara situationer som är extra känsliga för små barn, eftersom saknaden efter de välbekanta rutinerna hemifrån kan bli stor. Därför kan det som personal vara bra att fråga föräldrar hur det enskilda barnets rutiner vid matsituationer och inför en sovstund ser ut hemma. Dessa situationer kan aktivera barns anknytningssystem på grund av osäkerhet och oförutsägbarhet. Men med förståelse för hur det enskilda barnet fungerar, kan det bli trygga rutiner som ingår i ett välkänt mönster och som ger tillfällen till kontakt, närhet och samtal mellan vårdare och barn (Broberg, m.fl., 2012, 208).

På de flesta daghem är fri lek inplanerat både på förmiddagen och eftermiddagen. Även lekar under utevistelsen räknas som en del utav fri lek. Fri lek är där barn själva styr och bestämmer vad som händer i aktiviteten eller leken. Genom lek övar barn bland annat språk, förmåga att planera och samspela och rörelse av hela kroppen. Leken är också en förberedelse inför vuxenlivet. En stor del av barns lek handlar om att härma och bearbeta intryck från vardagen, föräldrarna och andra vuxna. Men också sånt som är svårt och obegripligt bearbetar barn genom lek. Exempelvis kan barnet genom leken själv skapa

spänningen och det farliga för att sedan se till att allt får ett tryggt och bra slut (Hofsten & Lidbeck, 2005, 297-298).

I fri lek blir dagvårdspersonalen genom sin närvaro en trygg bas för barnet att återvända till när leken eller samvaron med andra barn blir alltför påfrestande, när barnet behöver tröst, uppmuntran eller känslomässig påfyllning. I situationer där avsaknaden av lek är tydlig, kan personal vara tvungna att gå in i en nära relation med barnet för att leken skall utvecklas eller för att skapa lekro för barnet. Även vid utomhuslekar är personalens närvaro minst lika viktigt som inomhus (Stakes, 2005, 25; Broberg, m.fl., 2012, 213, 215-216).

Trots en god och fungerande planering av dagens aktiviteter så innebär vardagen många tillfällen till konflikt när barn är tillsammans. Barn uttrycker olika känslor när de hamnar i konflikter med andra barn. Ledsenhet, ilska eller rädsla, oberoende av vilken känsla barnet uttrycker så behövs personalens hjälp för att reglera och lugna tills barnet kan återgå till leken. Vissa barn reagerar med ledsenhet och andra med ilska när konflikter uppstår. Det har stor betydelse om personal möter barnet med samma känsla som barnet har, exempelvis ilska, istället för att ta barnets perspektiv och försöka förstå hur det känns. I en sådan situation får inte barnet den hjälp den behöver med reglering utan de redan upprivna känslorna förstärks. Ett barn som uttrycker ilska kan också vara ledset och behöva tröst och närhet (Broberg, m.fl., 2012, 218-219).

5.5 Att känna igen barns anknytningsmönster i daghemsmiljö

Barns anknytningsmönster beskrivs som trygg, otrygg men organiserad och desorganiserad anknytning. Otrygg organiserad anknytningsmönster delas upp i undvikande och ambivalent anknytning. I kapitel 4 redogjordes mera i detalj för denna teori. Dock kommer jag endast att beskriva hur tryggt och otryggt anknytningsmönster ser ut i daghemsmiljö.

Inom dagvården möter vårdare barn med olika anknytningsmönster som formats utifrån de föutsättningar som funnits i barnets tidigare relationer, oftast i relationer med föräldrarna. Barns anknytningsmönster har formats utifrån hur föräldrarna har tillgodosett barnets behov av tröst, närhet och skydd, samt funnits som en trygg bas i barnets utforskande av omgivningen. Barn har utvecklat en inre arbetsmodell om vad som är möjligt i relationer

med andra och handlar utifrån dem, även tillsammans med andra personer bland annat personalen vid barnets dagvårdsplats (Broberg, m.fl., 2012, 198).

5.5.1. Barn med trygg anknytning

Många tryggt anknutna barn kan protestera högljutt och långvarigt mot att bli lämade med främmande vuxna i en främmande miljö. Men när barnet efter några veckor funnit sig tillrätta i daghemmet kommer barnet att bete sig tillitsfullt mot personalen, vilket också underlättas för att barnet skall få sina behov tillgodosedda. Barnet skapar också sina förväntningar på daghemmet med erfarenheter från sina tidigare samspel med andra människor (Broberg, m.fl., 2008, 27).

Barn med en trygg anknytning betar sig oftast på följande sätt i daghemsmiljö. Barnet söker tröst hos den i personalen som barnet känner sig tryggt med och tar även emot den tröst som den vuxne erbjuder, när barnet exempelvis är trött, gjort sig illa eller blivit illa behandlat av ett annat barn. Barnet sitter gärna nära en vuxen i samband med lugna aktiviteter som att sjunga eller pyssla, och barnet blir lugn och avspänd när det vilar i den vuxnes famn. Om barnet känner sig osäkert, tvivlar det inte att fråga den vuxna vad det är som gäller och om barnet behöver hjälp med något, så ber det om hjälp. Barnet växlar mellan självständig lek och genom att komma med leksaker till den vuxna eller bara vill visa någonting, få en kram eller bara ögonkontakt, när barnet behöver ”ladda batterierna”. Barnet har oftast lätt för att följa de vuxnas uppmaningar och förslag och när den vuxna är bestämd till exempel genom en tillrättavisning visar barnet tydliga tecken på skam, skuld eller ånger. På morgonen när barnet kommer till daghemmet visar det oftast positiva känslor till personalen som möter barnet och under dagen klarar barnet oftast övergångarna mellan dagen olika aktiviteter på ett för åldern enkelt och smidigt sätt (Broberg, m.fl., 2012, 76-77).

5.5.2. Barn med otrygg men organiserad anknytning

För barn med ett undvikande anknytningsmönster går dagvårdsstarten relativt bra. Barn med undvikande anknytning är van vid att klara sig själv och räknar därför inte med så mycket känslomässigt stöd. Eftersom barnet är inriktad på att vara självständig minskar

risken för att barnet ska bli besviket på kontakten med vuxna personer (Broberg, m.fl., 2012, 78).

När barn med en undvikande anknytning blir illa behandlat av ett annat barn, gör sig illa eller är trött, så söker barnet oftast inte tröst hos någon vuxen utan försöker klara upp situationen själv. Om en vuxen erbjuder tröst är barnets första reaktion att dra sig undan, men om barnet besvarar den vuxnes kontaktförsök, så blir mötet ofta inriktat enbart på att lösa något praktiskt. Eftersom barn med denna anknytning väldigt sällan på egen hand söker upp någon vuxen, är det lätt att dagvårdspersonalen förbiser barnet eftersom det verkar klara sig själv. Barnet är också oftast mer intresserat av leksaker och av vad den fysiska miljön erbjuder än av känslomässig kontakt med andra barn eller någon vuxen (Broberg, m.fl., 2012, 78-79).

Till skillnad från barn med undvikande anknytning är dagvårdstarten för ett barn med ambivalent anknytning mycket påfrestande både för barnet och dess föräldrar. Speciellt överlämning och hämtning tenderar att bli utdragna och känslolösa, eftersom barnets anknytningssystem oftast är påslaget och barnet forstätter att söka uppmärksamhet och bekräftelse av föräldern (Kanninen, 2009, 26; Broberg, m.fl., 2012, 80).

Barn med en ambivalent anknytning kan bete sig irriterat och smågnälligt under stora delar av dagen i daghemsmiljö, utan att det går att urskilja några klara skäl till barnets irritation. Exempelvis kan barnet söka tröst hos någon vuxen på ett gnälligt och irriterat sätt men sällan bli lugnad av den kontakt den vuxna erbjuder, vilket väcker den vuxnes irritation snarare än medkänsla. Barn med denna anknytning har även svårt för att följa daghemmets rutiner som att plocka undan och städa upp, dessutom leder tillsägelser oftast till konflikter och blir till stora scener från barnets sida (Broberg, m.fl., 2012, 80).

6 Sammanfattning av teorin

Det är en viktig uppgift för ett nyfött barn att knyta an till de vuxna i dess närhet eftersom barnet är beroende av dem. Anknytningen har stor betydelse för barns psykiska hälsa och ligger till grund för hur människan längre fram i livet känner, tänker och betar sig i relationer. Hur anknytningen utformas beror på hur samspelet fungerar mellan barnet och dess närmsta omvårdnadsperson.

Ett nyfött barn knyter an till sina föräldrar som i sin tur binder sig till barnet. Det sätt på vilket detta band formas och upprätthålls mellan dem kallas anknytningsmönster. Genom anknytningsmönster utvecklar barnet inre arbetsmodeller. Barnet lär sig genom kontakten med föräldrarna hur andra människor fungerar samt vad de kan förvänta sig av andra. Arbetsmodellerna finns inuti barnet och styr barnets beteende, men anknytningen utvecklas inte alltid på samma sätt utan utformas i olika mönster. De olika mönstren kallas, trygg anknytning, otrygg men organiserad anknytning samt desorganiserad anknytning.

Anknytningsteorins upphovsman John Bowlby var den som lyfte fram betydelsen av det livsviktiga bandet mellan barn och förälder samt de negativa konsekvenserna av separationer från föräldrarna. Mary Ainsworth är en annan känd person inom anknytningsteorin. Ainsworth var den som använde begreppet trygg bas som senare fick en central plats i anknytningsteorin och används också fortfarande.

Av finländska barn i åldern 1-6 år är 63 procent av dem antingen i kommunal eller privat dagvård. Dagvårdsstart innebär för barnet separationer från föräldrarna och anknytning till nya vårdare. Barn reagerar olika på att börja i dagvård eftersom separationen från föräldrarna är känslomässig. De är också rädda för att de personer de har skapat ett band till skall lämna dem, och barnet reagerar därför ofta med protest och förtvivlan när dagvården inleds.

Dagvårdspersonalen fungerar som ersättningspersoner för barnets föräldrar under dagen. För de flesta barn är föräldrarna de viktigaste anknytningspersonerna. Men för barn i dagvård kan också relationerna till personalen bli betydelsefulla. Tillgång till en eller två anknytningspersoner har betydelse för barnets trygghet i dagvård. Barn som är trygga och mår bra har den bästa förutsättningen för utveckling och lärande. Det är viktigt med en tydlig dagsrytm som innefattar samling, utevistelse och egna platser, för att barn i dagvård skall känna trygghet och för att dagen skall bli så lärorik och meningsfull som möjligt. Dagvårdspersonalens uppgift att tillgodose barns anknytningsbehov under vardagens verksamhet, såsom samling, måltider, vila och lek.

Barnens anknytningsmönster har formats utifrån de förutsättningar som funnits i deras tidigare relationer, oftast i relationer med föräldrarna. Barns anknytningsmönster visar sig på olika sätt i daghemsmiljö. Barn med en trygg anknytning söker oftast tröst hos den i personalen barnet känner sig tryggt med och tar också emot tröst som den vuxne erbjuder. Annat som kännetecknar barn med en trygg anknytning är att de oftast klarar övergångarna

mellan dagens olika aktiviteter på ett för åldern enkelt och smidigt sätt. Barn med en undvikande anknytning söker däremot sällan tröst hos en vuxen vid behov av tröst, utan försöker klara upp situationen själv. Detta leder ofta till att dagvårdspersonalen förbiser barn med denna anknytning eftersom de verkar klara sig själv och inte heller på egen hand söker upp någon vuxen.

7 Metod och tillvägagångssätt

I detta kapitel redovisar jag valet av metod och motiverar varför jag har valt att göra en kvalitativ undersökning. Jag kommer att redogöra för teorin om den kvalitativa metoden som forskningsmetod och även om tillvägagångssätt samt skyddandet av respondenternas identitet.

7.1 Kvalitativ metod

Jag har valt att använda mig av en kvalitativ undersökningsmetod. Detta eftersom jag vill undersöka dagvårdspersonalens upplevelser samt åsikter och därför passar den metoden bäst. En annan orsak till att jag väljer kvalitativ metod i min undersökning är att jag kommer att få mer detaljerad kunskap om hur personalen agerar genom att göra intervjuer. Denna metod skapar även möjlighet för mina respondenter att i detalj få berätta om sina erfarenheter och upplevelser, samt att jag kan kontrollera responsen med följdfrågor. Inom den kvalitativa undersökningsmetoden kan man använda sig av både intervjuer samt observationer. Jag har dock valt att endast använda mig av intervjuer eftersom observationer inte är nödvändigt för det jag vill komma fram till i min undersökning.

Kvale (1997, 84-85) delar in kvalitativa intervjuer i sju olika stadier. Processen följer följande sju stadier:

1. Tematisering. Syftet med undersökningen formuleras och klargör vilka problemområden man är intresserad av.
2. Planering. Man planerar undersökningen i detalj och väljer också undersökningsmetod.
3. Intervju. I detta stadie gös intervjuerna utgående från det man planerat.

4. Utskrift. Materialt skall kunnas analyseras och bearbetas. Materialet skall också göras klart för bearbetning.
5. Analys. Det teoretiska perspektivet fungerar som bas och nu skall man bearbeta det tillgängliga materialet.
6. Verifiering. I detta stadie skall materialet blivit analyserat och analysen borde ge resultat som går att få fram av intervjuerna.
7. Rapportering. I det sjunde och sista stadiet skrivs en redovisning. I den skall det framgå vetenskapliga kriterier och tolkningar man gör på basen av svaren från intervjun skall följa teoridelen.

En kvalitativ intervju kännetecknas av att man ställer enkla och raka frågor som respondenterna har möjlighet att ge innehållsrika svar på. Det som är en viktig att tänka på när man använder kvalitativ intervju som undersökningsmetod är standardiseringen. Med det menas att situationen och frågorna är den samma för alla respondenterna. Frågorna skall ställas i samma ordning för alla som blir intervjuade och den som intervjuar skall se till att situationen ser likadan ut för alla (Trost, 2010, 25, 39).

I en kvalitativ intervju är det intervjupersonernas egna synpunkter och uppfattningar som blir resultat av undersökningen. Det krävs utav den som utför undersökningen att i förväg ha en viss uppfattning om vilka faktorer som är viktiga och ha nerskrivna frågor till intervjun. Dock behövs dessa frågor inte följas till punkt och pricka, utan man skall låta den som intervjuas själv få styra utvecklingen av intervjun. Det är viktigt att under intervjuns gång ta hänsyn till att det ofta dyker upp andra idéer eller uppfattningar som ersätter eller fördjupar de frågor som ställs (Holme & Solvang 1997, s. 100-101).

Det vanligaste sättet att dokumentera en kvalitativ intervjun är genom inspelning. Dock kan det hända att man i vissa fall inte kan spela in intervjun, då kan anteckningar som dokumentationsmetod användas istället. Om man däremot spelar in intervjun bör man komma ihåg att den som intervjuas måste lämna sitt tillåtande till detta innan man påbörjar intervjun. Det kan också vara bra att fråga om respondenten tillåter att man citerar från intervjun (Eliasson, 2011, 25).

7.2 Tillvägagångssätt

De personer jag valde att intervjua till min undersökning är personal på det daghem där jag själv jobbar. Jag valde respondenterna till min undersökning enligt bekvämlighetsurval, det vill säga att använda mig av respondenter som finns nära och är lättillgängliga (Holme & Solvang, 1997, 183). Jag upplever att detta inte påverkar mina forskningsresultat. Utan genom att jag är bekant med personalen sedan tidigare löpte intervjuerna på bra och jag fick utförliga svar. Jag valde att intervjua personal från två olika avdelningar, en avdelning med 0-2 åringar och en med 3-5 åringar. Personalen har utbildningen barnskötare eller barnträdgårdslärare. Jag informerade personalen om min undersökning och gav dem frågorna till intervjun (Bilaga 1) på förhand för att de skulle ha möjlighet att förbereda sig samt för att jag skulle få ut så mycket som möjligt av intervjuerna. Svaren var därför inte spontana, utan genomtänkta.

Jag valde att intervjua en i taget för att undvika att de skulle påverkas av varandras svar, samt för att få så vida svar som möjligt och deras egna upplevelser och åsikter. Intervjuerna gjordes på respondenternas arbetsplats och på deras arbetstid. Jag diskuterade med respondenterna och kom överrens om en tid för intervjun som passade dem. Jag bandade in intervjuerna för att lättare kunna redogöra för dem samt citera från dem. Allt detta gjordes med respondenternas godkännande. Det slutliga antalet respondenter blev fem personer av daghemmets personal.

7.3 Datasekretess

Jag kommer inte att skriva ut respondenternas namn, kön eller ålder, detta för att skydda deras identitet. Genom att jag redovisar svaren på följande sätt kommer de inte kunna kopplas ihop med enskilda respondenter eftersom svaren inte berör några personliga egenskaper hos dem. Innan intervjuerna påbörjades informerade jag om att samtalet skulle spelas in, men att intervjuerna sedan raderas från bandspelaren när jag lyssnat på dem.

7.4 Analysmetod och bearbetning

Intervjuerna med personalen analyseras med hjälp av teoretisk tolkning. Teoretisk tolkning av intervjuerna innebär att man lyssnar och läser igenom intervjuerna flera gånger,

reflekterar teoretisk över intressanta teman, skriver ner egna tolkningar utan någon hjälp av en specifik metod. Det viktigaste är dock att inte dra för snabba slutsatser av intervjuerna utan vara öppen för alla nyanser i det respondenterna berättar (Kvale & Brinkmann, 2009, 253-257).

Vid tolkningen av intervjuerna kommer jag också att använda mig av citat av respondenternas svar vid intervjuerna. Citaten gör att tolkningen blir tydligare. Jag har gjort noggranna anteckningar av intervjuerna samt lyssnat igenom dem och gjort renskrivningar som innefattar varje ord i intervju svaren. Jag har valt att översätta intervjuerna till standardsvenska eftersom respondenterna har en del dilektala uttryck. Jag har också ändrat talspråk till skriftspråk, detta för att citaten skall bli tydligare och för att skydda respondenternas identitet.

8 Resultatredovisning

I detta kapitel kommer jag att redogöra för de resultat som har framkommit genom mina intervjuer. Undersökningen bestod av en kvalitativ intervju och därför kommer resultaten att redovisas i textformat. Jag kommer även att presentera citat från respondenterna eftersom detta gör texten mer trovärdig och levande. Frågorna påminner väldigt mycket om varandra men jag kommer att redovisa och tolka alla frågor i samma ordningsföljd som de har på frågeformulären.

I resultatredovisningen kommer de intervjuade att kallas för respondenter, vårdare eller personal. Jag har valt att förkorta en del långa citat och endast ta med de viktigaste delarna ur uttalandena. I citat som har blivit förkortade används (---) för att markera utebliven text i början, mitten eller i slutet av citaten. Citaten är också skrivna med *kursivstil*.

Jag har intervjuat fem personer av daghemmets personal. Respondenterna var ungefär 30-55 år och hade olika lång erfarenhet av att jobba inom dagvården. Två av respondenterna jobbar på småbarnsavdelningen med barn i åldrarna 0-2 år och tre av respondenterna jobbar på avdelningen med barn i åldrarna 3-5 år. Respondenternas olika erfarenheter av att jobba på olika avdelningar, gjorde att svaren varierade beroende på om de jobbade med småbarn eller med lite äldre barn.

8.1 Anknytningsteorin

Jag inledde intervjuerna med att fråga hur väl respondenterna känner till teorin om anknytning (som beskrivs i kapitel 3-4). Svaren jag fick var ganska varierande och de flesta kände inte till teorin bakom anknytning men visste innebörden av anknytningens betydelse mellan föräldrar och barn. Två av dem kände till teorin kring anknytning och visste hur viktigt det är med anknytningen mellan små barn och deras föräldrar. En av dessa hade varit på en föreläsning om John Bowlbys teorier om anknytning för några år sedan och har också på egen hand läst in sig på ämnet i fråga. En av respondenterna var inte alls bekant med ämnet anknytning.

"(---)själva anknytningen vet man ju att den från början är viktig, just mellan föräldrar och barn. Så på det sättet känner man ju till anknytningsteorin."

"Jag känner till hur viktigt det är med anknytningsrelationen redan från början med mamman och pappan från att barnet är nyfött och för att sedan öka ut med mera personer i barnets närhet."

8.2 Anknytningens betydelse i arbete med barn

Jag fortsatte intervjuerna med att fråga om anknytningsteorin är något som respondenterna använder sig av och tänker på i sitt arbete med barn. Tre av respondenterna berättade att anknytningsteorin är något de använder sig av och tänker på i arbetet. Två av de intervjuade betonade dock att anknytningen inte är något som de använder som teori, men att de tänker på att barnet skall ha någon att anknyta sig till när det börjar i dagvård. De nämnde anknytningen till barn som något som ter sig naturligt.

Respondenterna svarade följande på frågan om anknytningsteorin är något de använder sig av och tänker på i sitt arbete med barn:

"Klart det är något man tänker på för det är också viktigt med anknytning på dagis. Det är ju viktigt med att barn skall känna sig trygga medan föräldrar är i jobb. De skall känna sig trygga så att de vågar komma och säga om de funderar på någonting och är ledsen och så och att man som personal finns där för dem."

"För mig är anknytningen väldigt viktigt, speciellt i samband med inskolning. Barn behöver knyta an till någon för att känna trygghet."

”Ja det gör man, alla dagar, man tänker på hur viktigt det är att barnen känner tryggheten på dagis och att man känner att de vågar leka och veta att man finns där.”

Utgående från ovanstående citat kan man tolka att respondenterna betonar anknytningen mellan barn och personal som en viktig del av barnets trygghet i dagvård. Anknytningen behövs för att barn skall känna trygghet. Trygghet är en viktig del av barnets trivsel på daghemmet och behövs bland annat för att barnen skall kunna följa daghemmets rutiner och för att kunna leka med andra barn. Trygghet är även något som tas upp och beskrivs i teoridelen (se ovan s.16).

8.3 Gruppindelning och ansvarspersoner

Eftersom alla respondenter har egna barn som de ansvarar för gav de liknande svar på frågan om de har delat upp barngrupperna och ansvaret för individuella barn. Svaren skilde sig beroende på om respondenterna jobbade i småbarnsgruppen eller i barngruppen med 3-5 åringar.

Respondenterna berättade:

”Vi har delat upp barngrupperna så att vissa barn är våra egna barn. Och i och med inskolningen så är det ansvarspersonen som tar mer kontakt med det nya barnet när det kommer. Så när barnet inskolar sig på daghemmet så vet man vilket barn som är mitt barn, och då skall man lära känna barnet och finnas till för det barnet när föräldern skall börja lämna barnet på daghemmet.”

”När de börjar på lilla sidan så anknyter de ju först till en viss personal. Sedan inskolar de in sig till stora sidan och då anknyter de barnen till en ny personal på nytt på stora sidan.”

”(---) vi delar ut informationsblad när barn börjar på dagis, om vem som är barnets kontaktperson och att de får ta kontakt med oss om det är något speciellt. Man har ju också alltid föräldrasamtal och sånt med det egna barnets föräldrar.”

En utav respondenterna menade också att barnen borde få ha mer långvariga relationer till vårdare på daghemmet, och att man inte borde byta personal, eller ha vikarier så ofta. Jag upplever detta som att barn borde ha möjligheten att ha tillgång till åtminstone en, sedan tidigare känd, vårdare under hela dagvårdsperioden. Responsen jag fick från de övriga respondenterna visar att de flesta uppskattar det egna ansvaret för individuella barn. Då vet

de bland annat att alla barn anknyter till någon utav personalen. Betydelsen av att ha en ansvarsperson för barnet i dagvård redogörs mer ingående i teoridelen (se ovan s.16).

8.4 Inskolning och separation

Intervjun fortsatte med att respondenterna skulle berätta hur de flesta barn reagerar och beter sig vid inskolning, samt ge exempel på hur separationen under denna period kan se ut mellan barn och föräldrar. Att börja i dagvård är stressande för barn och de reagerar olika vid dagvårdsstarten, beroende av till exempel barnets temperament och ålder. Man kan också se skillnader i reaktioner mellan barn med en trygg och otrygg anknytning. Detta beskrivs mer ingående i teoridelen (se ovan s.15).

Inskolningen varierar från daghem till daghem. Två av respondenterna redogjorde för proceduren på detta daghem:

”Vi har en fyra veckor lång inskolning på vårt daghem. Då får också föräldrarna nyckeln till daghemmet före barnet börjar. Så de inskolar sig med föräldrarna på egen hand till den samvaro de skall vara i och utrymmena så att de är på samma nivå som andra barn, och så att barnet känner sig trygg i daghemsmiljön. Sen bygger man på med personal och föräldrarna får vara med så länge de vill.”

”(--) inskolningen är successivt att man först är ute på gården, sedan kommer in och föräldrarna är med, och att man har korta stunder så att inte barnet behöver vara själv. Då när man har bestämt att nu går det så bra så nu kommer föräldern att vara borta helt och hållet, då är det bäst att man som förälder har korta avsked. Om barnet gråter är det bättre att man som förälder lämnar barnet åt personalen som tar hand om det, för gråten går oftast över. Det funkar ju som så. Men det kan vara svårt att säga åt föräldrar, i synnerhet om det är första barnet, att det är bara att åka det går nog bra.”

Respondenterna svarade följande på frågan, om hur de flesta barn reagerar vid inskolning och hur separationen mellan föräldrar och barn kan se ut:

”De flesta barn gråter hejdlöst i två tre veckor när de blir lämnade, sen märker man att de ger upp och gråten går oftast över då.”

”De flesta barn håller sig fast vid föräldern tills föräldern börjar lämna barnet på dagis.”

”För en del barn går det jättebra att det nästan är svårare för föräldrarna att lämna barnet. (---) man märker att vissa föräldrar har svårt att gå många gånger och barnen är inne i leken att de inte märker någonting. Först efter en stund märker barnet och då är det bra att sitta bredvid och vara beredd när barnet reagerar och att finnas där som tröst. Men det finns också såna gånger då barnen inte alls vill lämna föräldrarna och kan vara på inskolning i flera månader.”

”Det är klar att det är mindre separationsångest på stora sidan, där jag jobbar, där barnen är 3-5 år. För de barnen kommer sällan utifrån utan de har varit på lilla sidan före. Men om de kommer utifrån så är de så pass stora och de oftast kommer från någon annan dagvård. Därför är det sällan något separationsångest på stora sidan och de gråter väldigt sällan. Det är bara svårigheter att komma in i en grupp som redan finns.”

Eftersom tre av respondenterna jobbar i barngruppen med 3-5 åringar, kommer de inte så ofta i kontakt med barn som skolar in sig på daghemmet för första gången. En av dessa respondenter berättade att det sällan är svårigheter med barn i åldern 3-5 år som skolas in på daghemmet. Inskolningen går oftast väldigt bra för dessa barn. Två av dem påpekade också att det oftast går bra för barnen i övergången från småbarnsavdelningen till avdelningen med 3-5 åringar.

Däremot upplevde respondenterna som däremot jobbar på småbarnsavdelningen att barn som inleder dagvård reagerar på mycket olika sätt. De flesta barn håller sig gärna fast vid föräldern under inskolningen så länge föräldern är med. När det är dags för barnet att lämnas ensam på daghemmet utan föräldern, är det många barn som reagerar med gråt och protest. Dock påpekade respondenterna att detta är något som oftast går över när barnet känner trygghet och lärt känna både daghemspersonalen och daghemsmiljön tillräckligt bra.

8.5 Trygghet och personalens uppgift under barns inskolning

Jag fortsatte intervjuerna med att fråga vad som är viktigt att tänka på under barns inskolning, samt vad respondenterna gör för att visa att barnet kan känna sig tryggt i deras närvaro vid separationen från föräldrarna. Respondenternas svar varierade och likaså de faktorer som de anser är viktigt under inskolningen:

”Med mindre barn är det ju viktigt tycker jag att man inte tar så hårt på regler. Att skriker barnet så ger man nappen eller ett kramdjur, att man gör så de första två veckorna istället för att de skriker.”

”Att man finns där och lär känna vart och ett barn och deras behov. Att man lära känna hur de vill ha det på morgonen när de kommer till daghemmet till exempel, vilket kan vara väldigt olika. De måste få visa känslor, att de är ledsen och att man får vara ledsen en stund. Ögonkontakten är väldigt viktigt att man bekräftar dem att de ser att man har sett dem.”

”Det är ju viktigt att barnen känner att föräldrarna är trygga. För de signalerar ju om de är trygga så blir barnen trygga. Därför är det viktigt att föräldrarna är mycket på daghemmet och att de visar att de är positiva. Man skall ha bra kontakt med föräldrarna, det är det viktigaste med ett barns inskolning. Och att det får ta den tid det behöver och att föräldrarna ger dem den tiden barnen behöver. Att man reserverar lång tid för den så att barnen är trygga.”

”Tiden. Alltså barnets inskolning måste få ta den tid det behövs, det är väldigt viktigt. Barnen måste få bli bekanta och känna miljön, personalen och alla kamrater på daghemmet. Det är viktigt. Tiden att bekanta sig och tryggheten att anknyta till personalen och att veta att vi finns.”

”Viktigt att man de första gångerna har föräldrarna med och att man bjuder med föräldrarna i olika aktiviteter så att barnet kan se att föräldern också trivs. Men att man sedan försöker uppmuntra föräldrarna att säga, nu kommer jag att åka iväg en stund, inte att barnet är ute på gården och mittialt är mamma borta, utan att man kan fundera på det där lite hemma redan före och förbereda barnet. Då vet man som personal att nu är det jag som tar över och tar hand om barnet. När man märker på barnet att nu söker det efter mamma, då försöker man kanske hitta på något annat och bra om man vet vad de tycker om, för då kan man ju ta såna saker och hitta på någonting.(---). Man skall också vara en trygg och lugn person.”

Responsen visar på olikheter i tankegångar kring de faktorer som är viktiga under inskolning. Två av respondenterna påpekade hur viktigt det är att inskolningen får ta den tid det behöver. Varje barn är individuellt och inskolningen kan, liksom, variera beroende på barnets sätt och hur dess inskolning fungerar. En annan respondent menade att det viktigaste är att man lär känna barnet och dess behov för att sedan kunna finnas som stöd

vid separationen. Från detta kan man också dra slutsatsen att tiden spelar roll. Det tar tid att lära känna ett barn och dess behov samt att skapa en anknytningsrelation. Två av respondenterna betonade hur viktigt det är att föräldrarna är med under inskolningen. En bra kontakt mellan föräldrarna och daghemmet gör att föräldrarna känner sig trygga, vilket återspeglar sig på barnet.

8.6 Anknytningsrelationer

I teoridelen (se ovan s.12) beskrivs vad som har betydelse för att en anknytningsrelation skall utvecklas, samt hur dagvårdspersonalen fungerar som ersättningspersoner för barnets föräldrar. En av frågorna i intervjun var på vilket sätt respondenterna märker att de skapat en anknytningsrelation till ett barn. I centrum för respondenternas svar var att barnet söker upp vårdaren om det är något speciellt eller att barnet helt enkelt tyr sig till vårdaren. Respondenterna betonade också att samspelet med barnet är viktigt för att en bra anknytningsrelation skall utvecklas. Respondenterna berättade:

”Det märks ju när man kommer på morgonen och barnen kommer och vill vara i famnen, de är glada att se en. Då vet man att man har ju någon slags anknytning till det barnet.”

”Det är ett bra tecken att när man kommer på morgonen och barnen kommer och säger hej (---) eller just det att när de är ledsen eller när de är glada och kommer och berättar för en vad de vill. Och när barnen gärna vill vara med med en förstås.”

”Det märker man ju med att de kommer och berättar och frågar. (---) att man känner ett samspel med barnen och att de trivs.”

En annan respondent betonade också hur viktigt det är att barnet känner sig trygg för att en anknytningsrelation skall utvecklas. Detta sker genom bekräftelse av barnen varje dag, samt gärna beröring.

”(--)-att man berör dem mycket, när de vill att man berör dem. Som fotmassage, klapp på huvudet och så vidare. Då känner nog barnet att det är tryggt och man har anknytit till det.”

Av de föregående citaten kan man tolka att tecken på en anknytningsrelation mellan vårdare och barn, är att barnet kontaktar vårdaren om han/hon känner sig ledsen eller vill berätta något, att barnet söker närhet av vårdaren eller att barnen trivs på daghemmet. Jag

upplever också att det viktigaste för att en anknytningsrelation skall kunna utvecklas är barnets upplevelse av trygghet.

8.7 Barns tidigare anknytningsmönster

Följande fråga jag ställde i intervjun var om respondenterna känner igen barns tidigare anknytningsmönster i deras arbete med barn. Teorin om anknytningsmönster, samt hur man känner igen barns anknytningsmönster i daghemsmiljö beskrivs i teoridelen (se ovan kap.5.5).

En respondent svarade att:

”Med vissa barn kan man ju tänka någon gång, att hur har de i hemförhållandena egentligen. Just det här med att man kan lägga märke till att de inte litar på vuxna, jag har haft några såna barn. (---) Men jag tror det att har man haft en bra anknytning till föräldrar så har man lättare att knyta an till dagvårdspersonal och andra vuxna. Bara man som personal och vuxen är snäll och att samspelet fungerar.”

En annan respondent svarade att:

”Jo, det gör man ju, man märker ju om de är väldigt otrygga när de kommer till daghemmet. Man märker också skillnader som om de är trygga i sig själva och allt fungerar bra.”

Medan en tredje respondent menade att:

”Nej, jag tycker inte att man känner igen hur barns anknytning till föräldrarna har varit.”

Responsen jag fick visar att de flesta av respondenterna inte känner till teorin om anknytning, eftersom jag fick bristfälliga svar angående deras identifiering av barns tidigare anknytningsmönster. De förstod helt enkelt inte hur barns tidigare anknytningsmönster kunde kännas igen i daghemsmiljö eller i anknytningen till personalen.

8.8 Hur barns anknytningsbehov tillgodoses

Respondenterna fick frågan hur de tillgodoser barns anknytningsbehov under dagen. Alla respondenter betonar att det handlar om att finnas där som en trygg vuxen för barnen, samt att se alla barn och ge varje barn tid. Teoridelen (se ovan s. 17) beskriver vikten av att barnet känner trygghet under dagvården, samt att tryggheten möjliggör barnets utforskning av omgivningen och umgänget med vuxna och andra barn. Så här svarade respondenterna på frågan hur de tillgodoser anknytningsbehoven:

”Man försöker ju så, att med de barn som vill vara i famnen och vill höra saga och sådär. Att man tar tid till att göra de sakerna med dem.”

”(---) att man är lyhörd och uppmärksam, att man vet vad som händer och sker. (---) man försöker vara rättvis och att man finns till hands och att, man finns där och man är en närvarande vuxen. Att man bjuder på sig själv och att barnen skall känna sig trygga. Barnen skall inte vara tvugna att gå runt på dagis och vara ledsna och rädda.”

”(---)man försöker ju se att vart och ett barn får en tid av en, att det inte bara är de barn som kräver. (---) man får bemöda sig med att man anknyter till alla barn, att det inte blir något barn som ingen anknyter till.”

En av respondenterna berättade även hur barns anknytningsbehov kan tillgodoses under daghemmets rutiner och aktiviteter. I teoridelen (s. 15-17) nämns också mera ingående hur anknytningsbehoven kan tillgodoses under barnets dag i dagvård. Respondenten berättade:

”På morgonen när de kommer, att man vet vad de vill, vissa vill bara vara ifred en stund och vissa vill vara i famnen. Man lär känna barns olika behov. Och just det att alltid ta mot dem på morgonen hälsa på dem och känna att man tar emot dem när de kommer. Under sysselsättning vill man ju att de skall få lugn miljö att de kan jobba självständigt och de gör de om de känner att de är trygga och mår bra. Viktigt att uppmuntra. Vid maten är det ju med att sitta och småprata, det är en situation där man upplever att man får ögonkontakten med dem och att man får höra mycket som de berättar. Ute är det sociala samvaron, att de leker med kompisar och att man finns där bredvid iallafall.”

Av de citat som framkommit i detta kapitel kan man utläsa att det viktigaste av allt är att ge varje barn uppmärksamhet alla dagar. Viktigt är också att barnen känner bekräftelse av personalen. Barnen behöver även få egentid med någon ur personalen dagligen,

exempelvis genom en sagostund eller dylikt. Alla barn är olika och vill olika saker. Vårdarna har också olika sätt att arbeta, vilket medför en variation som kompletterar de olika barnens behov. Vårdbeteenden som tycks vara centrala och återkommer i respondenternas citat, är att visa barnen trygghet, vara lyhörd och finnas till hands.

8.9 Barngruppens storlek

En av mina intervjufrågor berör respondenternas tankar om gruppstorlekarna, och huruvida de känner att de har möjlighet att lära känna, stöda och trösta varje barn. Svaren påvisade att de flesta av respondenterna upplever att de har möjlighet att lära känna alla barn, men att tiden inte är tillräcklig för att hinna med alla barn. Några av respondenterna påpekade dock att barngrupperna är allt för stora för att det skall vara möjligt att lära känna alla barn.

En respondent svarade att:

”Jag tycker nog att jag lär känna alla barn, det går ju sanbbt med vissa medan det tar längre tid med andra, men att man lär nog känna dem. Men jag har känslan att när det blir större grupper att man inte riktigt har tiden, man vill men man måste hela tiden säga åt barnen, vänta lite jag kommer snart. Det känns inte roligt.”

En annan respondent påpekade:

”Man har inte möjlighet att ge dem tröst när de behöver det, endast ge dem tröst när det har hänt något. Barn behöver mera tröst än när det bara har uppstått någon konflikt. Utan barn skall ha möjlighet till en trygg famn hela tiden.”

Medan en tredje respondent menade att:

”Absolut de är allt för stora. Det finns ingen chans att du skall ha tid med en hel barngrupp.”

De ovanstående citaten visar på att de flesta upplever att det inte finns tid för att som vårdare kunna tillgodose alla barns behov under dagens lopp. Även om de lär känna alla barn som är i dagvård på respektive avdelning. Så hinner de inte tillbringa mycket tid med varje barn. Därför känner sig oftast en del vårdare otillräckliga.

8.10 Dagvårdarnas övriga tankar kring anknytning i dagvård

Slutligen frågade jag respondenterna om de har något mer de vill nämna gällande anknytning i dagvård. En respondent berättar hur barnets trivselberättelser i hemmet signalerar att man, som vårdare, lyckats skapa en god anknytning till barnet.

Så här svarade en annan av respondenterna:

”En sak som jag tänker på nu med anknytningen, det är när man anknyter till barn och man får vänner i barn och barn får vänner i vuxna som de litar på. Sen är det så, att det finns ingen avslutning utan barnen vistas hela sin vakna tid från morgon till kväll i dagvård och när barnen slutar och byter från daghem till förskola till exempel, så får barnen inte ha en avslutning lika lång som en inskolning. Utan då skall barnen klippa av människorelationer som de har litat på och som har varit det viktigaste för dem under de åren som de har gått här. Det är bara slut och plötsligt finns inte alls den människan där utan den är bara borta.”

Utgående från ovanstående citat har jag dragit slutsatsen att en anknytningsrelations avslut påverkar både barn och personal som jobbar inom dagvården.

9 Slutdiskussion och kritisk granskning

Detta kapitel presenterar en sammanfattning och kritisk granskning av lärdomsprovet. Syftet med studien var att undersöka anknytningens betydelse och hur anknytningen utvecklas mellan barn och vårdare i dagvård. De viktigaste frågeställningarna i lärdomsprovet var om förändringen med att börja i dagvård påverkar barns anknytningsbehov, hur en anknytningsrelation mellan vårdare och barn i dagvård utvecklas och på vilket sätt personalen tillgodoser barns anknytnings- och trygghetsbehov.

Jag kom i ett ganska tidigt skede på att jag vill skriva om något som behandlar antingen anknytning eller barn i dagvård. Jag är en förespråkare för hur viktigt det är med att barn känner sig trygga i dagvård, eftersom många barn spenderar en stor tid av deras första levnadsår i dagvård. Jag anser också att barndomen spelar en viktig roll i hur man som person sedan vidareutvecklas och hur man i resten av sitt liv bemöter andra

människorelationer. Jag utvecklade därför min idé till att ta reda på hur tryggheten i dagvård utvecklas med hjälp av goda anknytningsrelationer mellan barn och vårdare.

I den första delen av mitt lärdomsprov ges en allmän beskrivning om anknytningsteorin, medan andra halvan av teoridelen behandlar anknytning och trygghet i dagvård. I undersökningsprocessen använde jag mig av en kvalitativ forskningsintervju och intervjuade fem personer som arbetar på ett daghem med barn från 0 till 5 år. Vid analysen av intervjuerna har jag använt mig av teoretisk tolkning som analysmetod.

Jag anser att frågorna jag ställde till dagvårdspersonalen var relevanta för att nå mitt syfte med lärdomsprovet. Jag anser också att teoridelen stämmer bra överens med de svar jag fick av intervjuerna. I efterhand tycker jag att jag borde ha gjort intervjuerna lite annorlunda för att få mer pålitliga och bättre svar. Från början såg jag det som en positiv sak att jag redan var bekant med personalen vid daghemmet. Det visade sig dock att det påverkade intervjuerna negativt på så sätt att jag kände till personalens sätt att arbeta samt kände till hur allt fungerade vid daghemmet. Detta påverkade svaren en aning eftersom respondenterna ofta var kortfattade och berättade mindre, då de istället för att ge fullständiga svar, avslutade meningar med att svara ”du vet vad jag menar”, ”du vet hur det är” och så vidare. Därför inser jag i efterhand att jag borde ha varierat mig mera gällande val av respondenter.

Jag anser att jag har använt mig av väsentlig litteratur för mitt lärdomsprov. Användbart material har varit lättillgängligt. Anknytning är ett så brett begrepp att jag snarare blivit tvungen att välja bort litteratur. Jag har även varit tvungen att begränsa min teoridel och funderat på vad som egentligen är relevant för mitt lärdomsprov. Avgörandet av vilken litteratur som ska användas har jag till stor del baserat på vad som känts mest tilltalande vad gäller läsbarhet.

I undersökningen framkom det att få av dagvårdspersonalen känner till teorin bakom anknytningsrelationer. De känner heller inte till anknytningens betydelse för barnets utveckling. Dock påpekade alla respondenter vikten av att varje enskilt barn knyter an till en vårdare. Personalen ansåg också att anknytningen är viktig för att barnet skall känna trygghet i dagvården. Trygghet var en faktor som nämndes i flera olika sammanhang under intervjuerna. Varje vårdare på daghemmet arbetar för att barnen skall känna sig trygga under hela deras daghemsvistelse. Vad respondenterna ansåg vara den viktigaste metoden

för att få barnen att känna sig trygga varierade från vårdare till vårdare, men det som nämndes flest gånger, var vikten av att dagligen se och bekräfta varje barn.

I undersökningen framkom också att personalen i sitt dagliga arbete beaktar barnens anknytnings- och trygghetsbehov. Trots att det inte är bekanta med de teoretiska aspekterna av anknytningsteorin, så tillgodoser de ändå i praktiken barnens anknytnings- och trygghetsbehov.

För att kritiskt granska mitt lärdomsprov kan jag konstatera att jag kunde jag ha fått ett mer tillförlitligare resultat om jag hade haft fler respondenter. Orsaken till att jag endast intervjuade fem personer var att jag använde mig av kvalitativa intervjuer. Min avsikt var att få ta del av enskilda personers erfarenheter gällande anknytning i dagvård, inte att uppnå ett generellt resultat.

Lärdomsprovet har varit mycket lärorikt och jag är nöjd över ämnet jag valt. Då jag vet att detta är något jag kommer ha nytta av och komma i kontakt med i framtiden, både som privatperson och som professionell socionom, har motivationen alltid funnits där. Dessutom är jag väldigt tacksam för mina respondenter som ställde upp för mig och svarade på mina frågor, utan dem hade jag inte kunnat fullfölja mitt lärdomsprov.

Genom att först skriva teoridelen om anknytning fick jag ett bredare perspektiv inom ämnet, vilket skulle underlätta inför den kommande kvalitativa undersökningen. Undersökningen visade sig stämma överens med teorin bakom mitt lärdomsprov och detta gjorde att allt föll på plats. Avslutningsvis kan jag konstatera att det har varit otroligt intressant och berikande att skriva detta lärdomsprov.

- Askland, L. & Sataøen, S-O. (2003). *Utvecklingspsykologiska perspektiv på barns uppväxt*. Stockholm: Liber AB.
- Bergström, M. (2013). *Lyhört föräldraskap. Barns utveckling och anknytning de första fyra åren*. Lettland: Bonnier Fakta.
- Broberg, A. Broberg, M. & Hagström, B. (2012). *Anknytning i förskolan: vikten av trygghet för lek och lärande*. Stockholm: Natur & kultur.
- Broberg, A. Granqvist, P. Ivarsson, T. & Risholm Mothander, P. (2006). *Anknytningsteori: betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Broberg, A. Risholm Mothander, P. Granqvist, P. & Ivarsson, T. (2008). *Anknytning i praktiken: tillämpningar av anknytningsteori*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Eliasson, A. (2011). *Kvalitativ metod från början*. Lund: Studentlitteratur.
- Havensköld, L. & Risholm Mothander, P. (2009) *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Liber.
- Hofsten, K. & Lidbeck, L. (2005). *Stora boken om barn. Att vänta och föda. Barnets första sex år*. Stockholm: Prisma.
- Holme, I. & Solvang, B. (1997). *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Hwang, P. Broberg, A. Gunnarsson, L. Hansen, S. Hjelmquist, E. & Schaller, J. (1992). *Barnets tidiga relationer*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Hwang, P. & Nilsson, B. (2011). *Utvecklingspsykologi*. Falkenberg: Natur & Kultur.
- Institutet för hälsa och välfärd, Statistikrapport barndagvård 30/2012. [Online] https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102985/Tr30_12.pdf?sequence=4 (hämtat: 27.10.2013).
- Kanninen, K. Sigfrids, A. & Backman, A. (2009). *Med barnaögon. Egenvårdarmodellen – ett verktyg till en trygg och trivsamt dagvård*. Helsingfors: FSKC.
- Karlsson, K. (2008). *Anknytning. Om att tolka samspelet mellan föräldrar och små barn*. Stockholm: Gothia förlag.
- Kvale, S. (1997). *Forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Orrenius, A-m. (2005). *Trygga relationer: om anknytning och samhörighet mellan barn och vuxna*. Stockholm: Natur & kultur.

Stakes. (2005). *Grunderna för planen för småbarnsfostran*. Vaajakoski: Gummerus Kirjanpaino Oy.

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Wennerberg, T. (2010). *Vi är våra relationer. Om anknytning, trauma och dissociation*. Stockholm: Natur & kultur.

Finlands författningssamling

Lag om barndagvård 19.1.1973/36

Intervjufrågor:

1. Hur väl känner du till teorin om anknytningsrelationer?
2. Är anknytningsteorin något du använder dig av och tänker på i ditt arbete med barn?
3. Har ni på ert daghem barngrupperna indelade och egna barn som ni ansvarar för?
4. Kan du berätta hur de flesta barn reagerar vid inskolning? Ge exempel på hur separationen mellan barn och föräldrar ser ut under inskolningen.
5. Vad tycker du är viktigt att tänka på vid barns inskolning? Hur visar du att barnet kan känna sig trygg i din närvaro vid separationen från föräldrarna?
6. Berätta hur du märker att du har skapat en anknytningsrelation till ett barn?
7. Känner du igen barns tidigare anknytningsmönster i ditt arbete med barn?
8. Hur tillgodoser du barns anknytningsbehov under dagen?
9. Upplever du att barngrupperna är för stora för att ha möjlighet att lära känna alla barn? Samt tid till att tillgodose alla barns behov av exempelvis barns behov av tröst, stöd och att vara en ”trygg famn” osv?
10. Finns det annat som inte nämnts och som du tycker bör nämnas av det som berör anknytning i dagvård?